

A MUNKAERŐPIAC VÁLTOZÁSAI – A KERESETEK ALAKULÁSA

Dr. Belyó Pál, professzor

Eduvus Egyetem, Gazdálkodástudományi tanszék

email: belyo.pal@edutus.hu

DOI: [10.29180/978-615-6886-11-8- 1](https://doi.org/10.29180/978-615-6886-11-8-1)

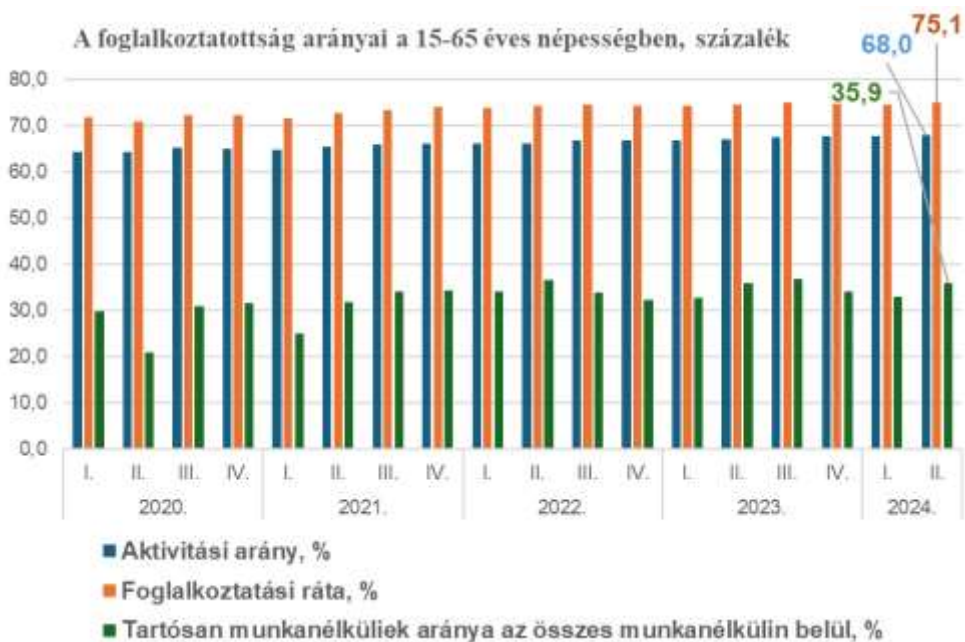
Absztrakt

A foglalkoztatottság szintje az Európai Unióban elérte a koronavírus járvány előttit. A munkanélküliségi ráta 27 tagállamra vonatkozó rangsorában Magyarország a 4,3 százalékos mutatóval a 21. helyen van, ez kedvező foglalkoztatottsági viszonyokra utal. Érzékelhető változás azonban nem ment végbe a nemek közötti foglalkoztatottsági arányokban. Ezt a folyamatot látjuk a foglalkoztatási és munkanélküliségi ráták esetében is. Változatlanul gondot jelez, hogy az álláskeresőket egyharmada legalább egy éve nem tud elhelyezkedni. A munkanélküliség átlagos időtartama 10 hónap körüli. Az elmúlt 3 évtizedben maximum az átlagbér 40-44 százalékát érte el a minimálbér, de a kormány elképzelése szerint legkésőbb 2027-ig az átlagbér 50 százalékára emelkedne. Ehhez évi 17-18 százalékkal kellene emelni a minimálbért. Súlyosabb kockázat az infláció alakulása, ugyanis a gyors béremelést a vállalatok minden bizonnyal azonnal érvényesítik a fogyasztói árakban. Több éven keresztül folyó magas a minimálbér emelés kialakíthat egy ún. ár-bérspirált, részben éppen a legkisebb bérek termelékenységétől elszakított emelése miatt.

1. Bevezetés – a foglalkoztatottság szintje, a munkanélküliség

2023 évre a foglalkoztatottság szintje az Európai Unióban elérte a koronavírus járvány előttit. A munkanélküliségi ráták a múlt év első felében érzékelhetően csökkentek, az év második felében stagnáltak. A munkanélküliség arány 2024 júniusában 6 százalék, ezen belül az eurózónáé 6,5 százalék volt. A munkanélküliségi ráta 27 tagállamra vonatkozó rangsorban Magyarország a 4,3 százalékos mutatóval a 21. helyen van, ez kedvező foglalkoztatottsági viszonyokra utal.

Hazánkban *2024. II. negyedévében* a foglalkoztatottak átlagos létszáma a 15–74 évesek körében 4 millió 745 ezer fő volt, azaz 21 ezer fővel több az egy évvel előzőnél. A férfi foglalkoztatottak létszáma kismértékben, 2 millió 501 ezer főre csökkent, a nőké 27 ezerrel, 2 millió 244 ezerre bővült.

1. ábra: A foglalkoztatottság arányai a 15-65 éves népesség százalékában

Forrás: KSH adatai alapján, saját szerkesztés

A 15–64 évesek körében a foglalkoztatási arány 75,1 százalék. A férfiak esetében 79,0 százalék maradt, míg a nőknél 71,2 százalékra, 0,7 százalékponttal emelkedett. A 15–74 éves munkanélküliek száma az 215 ezer főre, 23 ezer fővel nőtt a 2023 második negyedévhez képest. előző évhez képest, A munkanélküliségi ráta is 0,4 százalékponttal enyhén nőtt, 4,3 százalékra. A férfiak körében 0,4 százalékponttal emelkedett, 4,4 százalékra a munkanélküliségi ráta, 114 ezer férfi volt munka nélkül. A nőknél 4,3 százalékra emelkedett a munkanélküliségi, a 0,5 százalékponttal növekedéssel számuk 101 ezer fő. A munkakeresés átlagos időtartama azonban 10 hónap, a munkanélküliek 35 százaléka három hónapnál rövidebb, míg 36 százalékuk egy éve keres állást. 2024. június végén 0,6 százalékkal csökkent az egy évvel korábbihoz képest¹ a nyilvántartott álláskeresők létszáma, 223 ezer főre.

A munkaerő-felvétel módszertana szerint a 12 hónapnál rövidebb ideje külföldön dolgozó 106 ezer főt is beszámítva a hazai foglalkoztatottak száma 4,2 százalékkal nőtt az egy évvel korábbihoz képest. A lakossági adatfelvétel szerint pedig a hazai elsődleges munkaerőpiacon – a közfoglalkoztatottakat és az egy évnél rövidebb ideje külföldön dolgozókat nem, ugyanakkor a gyed, gyes miatt távol lévő 128 ezer főt beleszámítva – 4 millió 579 ezer főt foglalkoztattak, 0,6 százalékkal többet, mint 2023 második negyedévében.

¹ A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adminisztratív adatai szerint (<https://nfsz.munka.hu/>)

A 25 éven aluliak munkanélküliségi rátája magas, 12,8 százalékos, az egy évvel korábbihoz viszonyítva 1,1 százalékponttal csökkent.

2024 júniusában a 15–74 éves foglalkoztatottak átlagos létszáma az előző év azonos időszakához képest lényegében nem változott, 4 millió 768 ezer főt tett ki. A munkanélküliek száma 210 ezer fő, a munkanélküliségi ráta 4,2 százalék volt.

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatai szerint a nyilvántartott álláskeresők száma június végén 222.800 fő volt, 3.200 fővel, 1,4 százalékkal kevesebb, mint májusban, és 1.400 fővel kevesebb, mint egy éve. 44 ezer új álláshelyet jelentettek be júniusban a foglalkoztatók, 29 százalékkal többet, mint egy hónappal korábban, és 79,2 százalékkal többet, mint 2023 júniusában. Az akkori állapothoz viszonyítva a piaci munkahelyek rendkívül alacsony száma 86,5 százalékkal, a támogatott munkahelyeké 62,5 százalékkal nőtt. A júniusban bejelentett új álláshelyek 27,5 százaléka közmunka végzésére irányult.

A munkanélküliek gazdaságilag aktív népességhez viszonyított aránya Észak-Magyarországon 9,9 százalék, Észak-Alföldön 7,2 százalék, míg Dél-Dunántúlon 6,6 százalék volt. A munkanélküliségi ráta vármegyei szinten magas, így Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 11,2 százalékos, Nógrád megyében 10,3 százalékos, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 8,2 százalékos, Somogy megyében 7,7 százalékos, Heves megyében 7,1 százalékos arányt jelez. A munkanélküliség aránya az országos átlagnál ugyancsak magasabb Jász-Nagykun-Szolnok megyében 6,9 százalékos, Békés illetőleg Hajdú-Bihar megyében 6,4 százalékos, Baranya megyében 6,3 százalékos, Tolna megyében 5,5 százalékos.

2. Munkaerőpiaci jellemzők és minimálbér alakulása

2024-ben folytatódnak az elmúlt évek munkaerőpiaci folyamatai. Az év közepén, a hatodik hónap végén 222.800 munkanélkülit tartottak nyilván és ezek 10,3 százaléka 25 éven aluli volt. A fiatalok 48 százaléka még első munkahelyét kereste. A korábbi évek jellemzői csak lassan változnak;

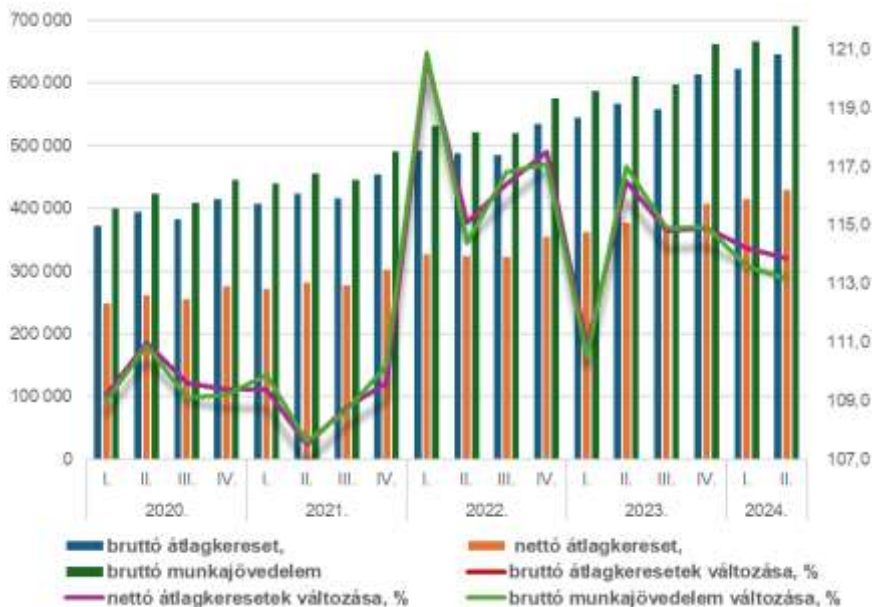
- szakképzettség a munkanélküliek 29,6 százalékának nincs,
- az álláskeresők 40 százaléka legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik,
- a középfokú végzettségűek – az álláskeresők 51,8 százaléka – körében 50,2 százalék végzett szakiskolát vagy szakmunkásképzőt, 25,5

százalék szakközépiskolát, szakgimnáziumot, 5 százalék technikumot, míg 19,3 százalék gimnáziumot,

- a felsőfokú végzettségűek 8,2 százalékot képviselnek a munkanélküliek között,
- az álláskeresők közel egyharmada 55 éven felüli, az elhelyezkedés szempontjából kiszolgáltatott korcsoportba tartoznak.

Nehéz helyzetben van a munkanélküliek valamivel több mint egyharmada, akik nem jogosultak álláskeresői támogatásra. Ennek egyhavi összege egyébként legfeljebb a minimálbérével egyenlő, és mindössze 90 napon keresztül jár. További ún. szociális támogatásban, azaz legfeljebb a minimálbérrel azonos összegű, mérlegelésen alapuló keresetpótló juttatásban, illetve a nyugdíj előtti, a minimálbér 40 százalékával azonos álláskeresői segélyben az álláskeresők alig több mint egynegyede részesül. A nyilvántartott munkanélküliek több mint négytizede viszont teljesen ellátatlanul marad, hiszen az újra-elhelyezkedésig szükséges átlagos időtartam általában háromszorosan meghaladja a 3 hónapig folyósított „munkanélküli ellátást”.

2024. júniusában a bruttó átlagkereset 642.000 forint volt, 13,3 százalékkal több az egy évvel korábinál. A kedvezmények figyelembevételével számolt nettó átlagkereset 442.000 forint volt. A bruttó átlagkereset 13,3 százalékkal, a nettó átlagkereset 13,1 százalékkal, a reálkereset pedig 9,3 százalékkal nőtt az egy évvel korábbihoz képest. A bruttó kereset mediánértéke 518.800, a nettó kereset mediánértéke 359.200 forint volt, amely értékek 15,3 százalékkal, illetve 15,1 százalékkal meghaladták az előző évit.

2. ábra: Keresetek alakulása negyedévenként (Ft/fő és előző év azonos né = 100%)

Forrás: KSH adatai alapján, saját szerkesztés

A rendszeres (prémium, jutalom, egyhavi külön juttatás nélküli) bruttó átlagkereset összege 598.200 forint, ami 13,9 százalékkal több, mint az előző év azonos időszakában. A rendszeres bruttó átlagkereset a vállalkozásoknál 595.000, a költségvetésben 597.800, a nonprofit szektorban 631.300 forintot ért el, 12,0 százalékkal, 18,8 százalékkal, illetve 18,7 százalékkal emelkedett 2023 júniusához viszonyítva.

A nettó átlagkereset a kedvezményeket figyelembe véve 442.000 forintot ért el, 13,1 százalékkal magasabb volt, mint 2023. júniusban. A reálkereset 9,3 százalékkal nőtt az infláció előző év azonos időszakához mért 3,7 százalékos értéke mellett.

Veszélye lehet a minimálbér jelentős növekedésének több szempontból is. Nélkülözhetetlen az, hogy a többi bércategóriában is érdemi korrekciók történjenek elkerülve a komoly nehézségeket okozó bértorlódást. Vagyis a kormányzat a minimálbér és az átlagbér közötti különbség csökkentésnek céljából nagyot emel a legkisebb béreken, de a különbség mégsem csökken a vártak megfelelően. Érdemi emeléseket kell ugyanis végrehajtani a mediánbér körül keresőknél, de az átlagbéren dolgozók szintje körül is. Itt is igény lesz nagyobb mértékű emelésre, hiszen figyelembe kell venni a reálbérek, vagyis a keresetek vásárlóerejének a növekedését.

3. ábra: Az egyes bérek havi összege Ft-ban

Forrás: KSH adatai alapján, saját szerkesztés

Feltehetően a minimálbérnek az átlagbérhez történő felzárkóztatása jelentősen, csak egy komoly mértékű (cca. 50 százalékos) növeléssel érhető el. Egy 10 százalékos körüli emelés sem lenne elég a felzárkózáshoz, pedig ennek is komoly gazdasági kockázatait valószínűsítik az érdekképviseltek. A tartósan megmaradó eredményhez pedig az azt következő években is az országos átlagbérhez igazodó emelés kell.

A legkisebb bérek gyors központi emelésének azonban komoly kockázatai lehetnek. Sok kisvállalat nem tudná a hirtelen megugró bérköltségeket kigazdálkodni, ezért egyes vállalatok csődbe mennének. Ez még akkor is káros lehet, ha a kevésbé hatékony cégek megszűnésével akár javulhatna a nemzetgazdasági termelékenység. A kormány azonban határozott abban, hogy 3 év alatt a minimálbér érje el a nettó átlagbér 50%-át, jelenleg ez még csak 44%. A várható gazdasági fejlődést figyelembe véve, a minimálbér 2025-ben 9 százalékkal emelkedhet és 7 százalékkal a garantált bérminimum. A munkaadók és munkavállaló érdekképviseltek szorgalmazzák a több évre vonatkozó, feltehetően egy hároméves fejlesztés szükségességét. Így a minimálbér összege 2025-ben egy 9 százalékos emeléssel 290.800 forintra növekedne, 2026-ban 13 százalékkal, 2027-ben pedig további 14 százalékkal emelkedhetne. A garantált bérminimum pedig egy kisebb, 7 százalékos növekedéssel a 2024 évi 326 ezerről 348.800 forintra.

3. Férfi-női keresetek – a diszkrimináció hatása

Magyarországon az ezer férfira jutó nők száma 1.076 fő és a születéskor várható élettartam szerint 6 és fél évvel tovább élnek a nők. A foglalkoztatottsági ráta ezzel szemben 8,4 százalékponttal magasabb a férfiaknál és többet is keresnek, hiszen a teljes munkaidőben foglalkoztatottak bruttó átlagkereset közötti rés 15,3 százalék a javukra².

A nemek közötti bérkülönbség az elmúlt évtizedben gyakorlatilag változatlan maradt, hiszen az Unióban jelenleg a nők átlagosan még mindig 13 százalékkal keresnek kevesebbet, mint férfi munkatársaik. Egyetértés van abban, hogy bár ehhez az érezhető különbséghez számos tényező járul hozzá, még mindig a bérdiszkrimináció képezi az egyik fő akadályát a nemek közötti béregyenlőség elérésének.

Egyértelmű, hogy az egyenlőtlen bérek miatt a nők jobban ki vannak téve a szegénység kockázatának, és az is lényeges, hogy ez a különbség hozzájárul a nyugdíjak terén a nemek között az Unióban fennálló 30 százalékos egyenlőtlenséghez is.

A nők és férfiak közötti egyenlőtlenség a fizetésekben jól láthatóan megmutatkozik. Európában a nők óránként átlagban 12,7 százalékkal keresnek kevesebbet, mint a férfiak. Okai főleg a foglalkoztatás, az iskolai végzettség és a munkatapasztalat különbségeivel függenek össze.

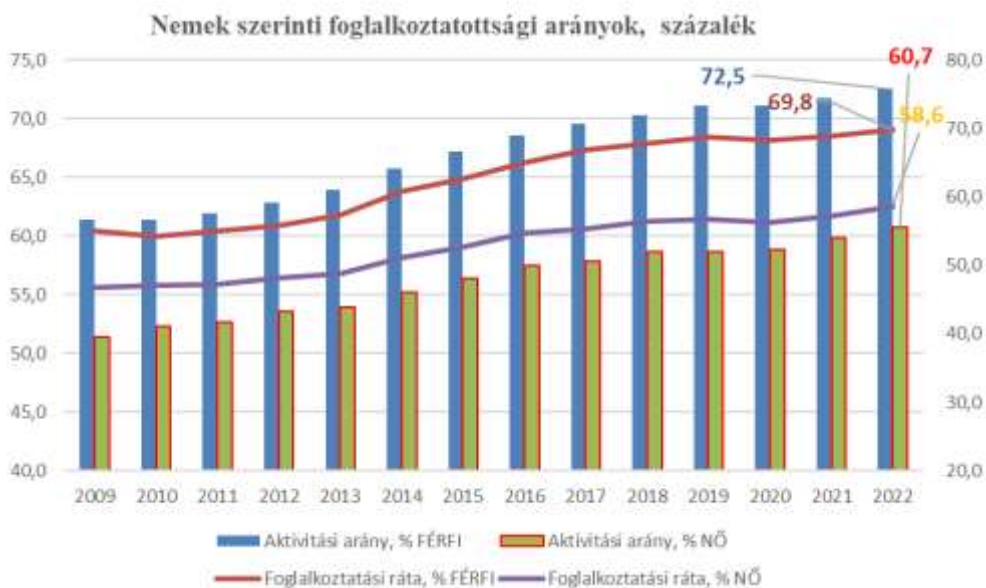
Az eddigi vizsgálatok alapján a diszkrimináció lehet a nemek közötti bérszakadék legjelentősebb tényezője³. A nemek közötti bérszakadék kétötödét (39 százalék) a nemi diszkrimináció okozza. Az idegen identitású foglalkoztatottak esetében pedig a nemi megkülönböztetés közvetlen megkülönböztetésre és tudattalan elfogultságra utal.

Annak ellenére, hogy az eltelt tíz év távlatában jelentősen nőtt a foglalkoztatás, mégsem ment végbe érzékelhető változás, javulás a nemek közötti foglalkoztatottsági arányokban. 61 százalékról 72 százalékra nőtt a férfiak aktivitási aránya, de a nőké hasonló módon bővült és így a különbség változatlan. Ezt a fejlődési folyamatot látjuk a foglalkoztatási és munkanélküliségi ráták esetében is.

² <https://www.ksh.hu/ferfiak-es-nok?lang=hu>

³ A nemek közötti bérszakadék: a megkülönböztetés járul hozzá leginkább az egyenlőtlenséghez <https://www.theguardian.com/world/2019/aug/22/gender-pay-gap-discrimination-found-to-be-most-significant-contributor-to-inequality>

A nemek közötti bérszakadék a nők és férfiak átlagos bruttó órabére közötti különbség. A jövedelemadó és a társadalombiztosítási járulékok levonása előtti, a munkavállalót megillető bruttó fizetés alapján számítják ki. A számítások során csak a tíz vagy több alkalmazottat foglalkoztató vállalkozásokat veszik figyelembe

4. ábra: Nemek szerinti foglalkoztatottsági arányok százalékban
Forrás: KSH adatai alapján, saját szerkesztés

A nők munkaerőpiaci részvételét vizsgálva a magyarországi szakpolitikai döntések közül az elmúlt 25 év talán legfontosabb változása a kisgyermekes szülők foglalkoztatásával összefüggésben az, hogy 1990-től a gyēs mellett már lehetett részmunkaidőben is dolgozni. Sőt jelenleg már mind a gyēs, mind a gyed esetében a szülést követő 6 hónap után vissza lehet térni a munkába úgy, hogy a gyerekneveléssel kapcsolatos ellátásokat már mindkét szülő, illetve a gyēs esetében a nagyszülő is igénybe veheti⁴.

Ugyanakkor az is figyelemre méltó, hogy az az alapelv, miszerint egyenlő munkáért egyenlő bér jár, az 1989-es alkotmány még nevesítette, de a 2012-ben elfogadott alaptörvényből ez a tétel már kikerült.

Az utóbbi két évtizedben az alacsony iskolai végzettségű férfiak és nők közötti bérszakadék csökkent, de a diplomás munkavállalók körében a fizetések a férfiak körében jobban nőtt. További sajátosság, hogy egyes területeken magasabb a férfiak aránya, így nagyon kevés a nő a természettudományos és mérnöki területeken. Ehhez kapcsolódóan érdekes az is, hogy minél magasabb

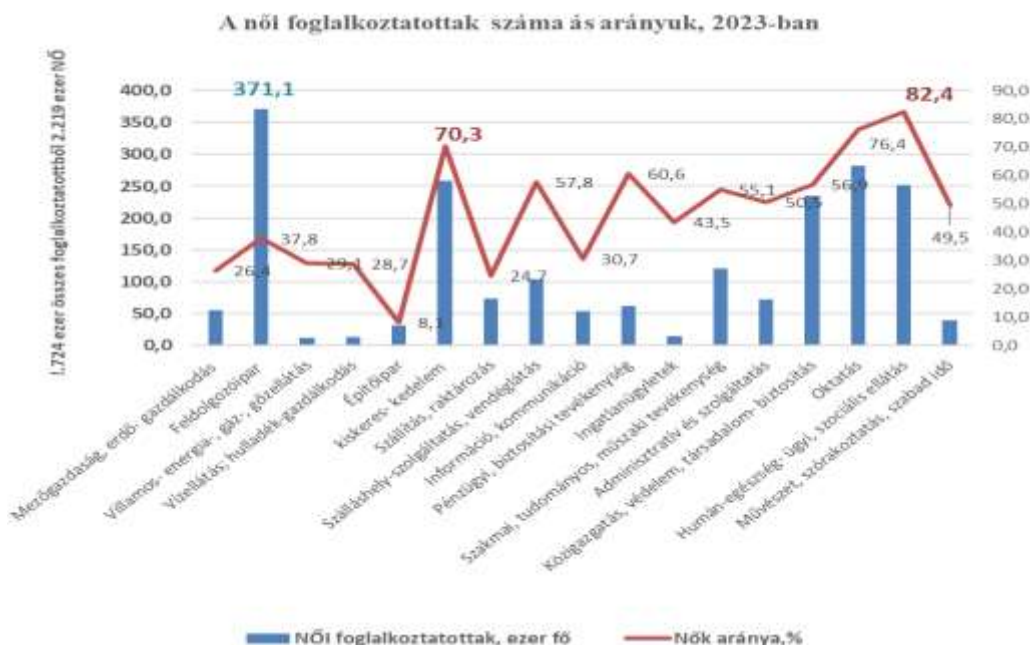
⁴ Nők és férfiak helyzete – nemzetközi összehasonlításban Simonovits Bori–Szeitl Blanka
https://www.tarki.hu/sites/default/files/trip2018/166-183_simonovits_szeitl_Nok_ferfiak_helyzete.pdf

egy konkrét munkánál a fizetés szintje, annál nagyobb a bérszakadék a férfiak és a nők között⁵. A nők foglalkoztatottságának jellemzője az is, hogy 100 munkavállaló nő közül mindössze hat fő dolgozik a legjobban fizetett pozíciókban, míg a férfiaknál ez az arány 13 százalékos.

Néhány éve a bérkülönbség csökkenésének folyamata azonban megállt, a férfiak bére gyorsabban növekszik évről évre, mint a nőké. A férfiak és a nők közötti, 2010-es évekre jellemző 16 százalékos bérkülönbség pár éve nő, és mostanra elérheti a 20 százalékot.

2022-ben a nők mintegy harmada (30 százalék) dolgozott részmunkaidőben, szemben a férfiak 8 százalékkal. Azonban a fizetetlen és a fizetett munkát is figyelembe véve, a nők több órát dolgoznak hetente, mint a férfiak. a családi kötelezettségek hatnak a karrierre több nő dolgozik az alacsony fizetésű ágazatokban, kevesebben vannak és alacsonyabb fizetésűek a női vezetők. 2020-ban a vezetői posztok egyharmadát töltötték be női alkalmazottak az egész EU-ban.

Az anyagi elismerésüket tekintve pedig az egyes foglalkozások közötti különbségekben a női vezetők nagy hátrányban vannak, és átlagosan 23 százalékkal kevesebbet keresnek óránként, mint a férfi vezetők, emellett.

5. ábra: A női foglalkoztatottak száma és arányuk 2023-ban
 Forrás: KSH adatai alapján, saját szerkesztés

⁵ Forrás: Adamecz-Völgyi Anna: Van-e üvegplafon Magyarországon?

Érdekes a nemek munkaidő ráfordításának eltérései a munkaerő piaci státusuk alapján. Igen sokatmondó az a felmérési eredmény, amely szerint míg a magyar nők 56 százaléka végez háztartási munkát naponta, addig a férfiaknak mindössze 14 százaléka.

4. Következtetések - összegzés

Változatlanul gondot jelez a tartós munkanélküliség folyamata, az álláskereső mintegy harmada legalább egy éve nem tud elhelyezkedni. A munkanélküliség/álláskereső átlagos időtartama változatlanul magas, 10 hónap körüli.

A másik, súlyosabb kockázat az infláció megugrása. A gyors béremelést a vállalatok minden bizonnyal azonnal érvényesítik a fogyasztói árakban, és a növekvő fogyasztói árak újabb bérkövetelésekhez vezetnek. A feszes munkaerőpiac erősíteni fogja az inflációs trendet, miközben a beruházások visszafogása rontani a gazdasági kilátásokat. Több éven keresztül folyó magas a minimálbér emelés kialakíthat egy ún. ár-bérspirált, részben éppen a legkisebb bérek termelékenységétől elszakított emelése miatt. És kezdődik a spirál, azaz a magas infláció következtében a minimálbér, és ezzel együtt az átlagbér emelkedése is gyorsul, végső soron pedig sem a minimálbéren, sem az átlagbér körül foglalkoztatott nem jár jobban.

A következő években feltehetően fokozódni fog a munkaerőhiány, a feszes munkapiacra pedig a dolgozók alkupozíciója erősödhet, szinte minden területen nagyobb bérköveteléssel állnak elő. A kormány elképzelése szerint, hogy legkésőbb 2027-ig az átlagbér 50 százalék-ára emelkedjen a minimálbér, több szempontból is kérdéses. Az elmúlt 3 évtizedben maximum az átlagbér 40 százalékát érte el a minimálbér, de csak azokban az években volt átmenetileg 1-2 százalékpontos megugrást, amikor a minimálbért kifejezetten nagymértékben, 10 százalék felett emelték. Bár folyamatosan nőtt a minimálbér az elmúlt tíz évben, de a legkisebb bér arányaiban mégsem közelített az átlagbérhoz, sőt a munkaerőhiány fokozódásának időszakában csökkent is.

Ahhoz, hogy ne csak átmeneti ugrások legyenek a minimálbér arányának közelítésében, több éves egyezség kellene a munkavállalók és a munkaadók között, amellyel lehetővé válna a minimálbér gyors, radikális emelése. A minimálbérenak a néhány év alatt - legkésőbb 2027-ig - elérendő 10 százalékpontos változása az átlagbér 50 százalékához, minden egyes évben nagyon jelentős mértékű emelés tenne szükségessé.

Feltételezve az elmúlt tíz évben megvalósult átlagbér növekedés éves ütemét, akkor 2027-re bruttó 860.000 ezer forint feletti átlag érhető el. Ennek 50

százaléka lenne a 430.000 forintos minimálbért, a jelenlegi 266.800 forinttal szemben. A következő három évben tehát évi 17-18 százalékkal kellene emelni a minimálbért, miközben az átlag nem nőhetne 10 százaléknál nagyobb mértékben.

Kérdéses azonban van-e kellő erő és akarat ahhoz, hogy a minimálbér növelése mellett a garantált bérminimum növelése eltérő mértékű legyen és javaslatok szerint a minimálbér és a bérminimum összeérjen néhány év alatt. Ahhoz, hogy a minimálbér elérje az átlagbér 50 százalékát, a garantált bérminimum 30 százalék és a minimálbér 60 százalék körüli emelését kell végrehajtani 3 év alatt. Megfontolandó azonban, hogy milyen következménnyel jár majd, hogy 2027-re eltűnik a képzetlen és a szakképzett dolgozók minimális bére közötti különbség.

Felhasznált források

MNB Inflációs jelentés

<https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/inflacios-jelentes/2024-06-20-inflacios-jelentes-2024-junius> (letöltve: 2024. 08.21.)

KSH Módszertani leírás – Foglalkoztatottság és munkanélküliség

<https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/fem2407> (letöltve: 2024. 08.21.)

KSH Módszertani leírás - Keresetek

<https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/modszertan/kermodsz23.html>

<https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/ker2406> (letöltve: 2024. 08.20.)

<https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/far2407> (letöltve: 2024. 08.21.)

<https://www.ksh.hu/ferfiak-es-nok?lang=hu> (letöltve: 2024. 08.21.)

<https://www.theguardian.com/world/2019/aug/22/gender-pay-gap-discrimination-found-to-be-most-significant-contributor-to-inequality> (letöltve: 2024. 08.17.)

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adminisztratív adatai

(<https://nfsz.munka.hu/>) (letöltve: 2024. 08.16.)

Sik Endre, Csaba Dániel és Hann András, Szerkesztők: Ágó Anna, Fris E. Kata: A férfiak és nők közötti jövedelemegyenlőtlenség és a nemi szegregáció a mai - A diszkrimináció elleni küzdelem – a társadalmi szemléletformálás és hatósági munka erősítése

https://web.archive.org/web/20160406034504/http://www.egyenlobanasm.od.hu/tamop/data/TAMOP_EBH_1_szakertoi.pdf (letöltve: 2024. 08.30.)